భానుమతీ కల్యాణము

గ్రంథకర్త :
కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు

ప్రకాశకులు :
హితకారిణీసమాజము
రాజమహేంద్రవరము
1950

ఈ కథలో వచ్చు పాత్రములు

పురుషులు.

వజ్రసేనుఁడు—కళ్యాణపురపరిపాలకుఁడు.

విజయవర్మ—చోళమండల రాజు; వజ్రసేనునిచుట్టము.

విక్రమబాహుఁడు—ఉదయగిరిదుర్గాధీశుఁడు; విజయవర్మమిత్రుఁడు.

ప్రతాపరుద్రుఁడు—చంద్రగిరిదుర్గాధీశుఁడు; విక్రమబాహుని చెలికాఁడు.

అరిష్టవర్మ—విజయవర్మసవతితమ్ముఁడు.

వక్రబుద్ధి—నిపుణికకు ప్రియుఁడు.

స్త్రీలు.

ఇందుమతి—వజ్రసేనునికూఁతురు; విక్రమబాహుని ప్రియురాలు.

భానుమతి—వజ్రసేనుని మేనకోడలు; ప్రతాపరుద్రునిప్రియురాలు.

చతురిక—ఇందుమతియొక్క చేటిక.

నిపుణిక—ఇందుమతియొక్క చేటిక.

భా ను మ తీ క ల్యా ణ ము

కళ్యాణపురరాజ్యాంతఃపురములో ఇందుమతి యనియు, భానుమతియనియు, ఇద్దఱు చక్కని రాచకన్నియలు గలరు. వారిలో నిందుమతి కళ్యాణపురాధీశ్వరుఁ డయిన వజ్రసేనునికూఁతురు; భానుమతి యాతని మేనకోడలు. ఆయిరువురిలో భానుమతి యానందశీలురాలు; ఇందుమతి గంభీరస్వభావము గలది. భానుమతి నవ్వుకథలు చెప్పి తనమఱందలికి సదా వినోదము కలిగించు చుండును. చుట్టుపట్ల నేది జరగుచున్నను మహోల్లాసశీలురా లయినభానుమతి మనస్సున కదియెల్లను వినోదకరముగా నుండి నవ్వులాట కాస్పదమగుచుండును.

ఆకాలమునందు పాండ్యమండలము వారితో జరిగిన మహాయుద్ధమునందు తనశౌర్యమును బాహువీర్యమును గనఁబఱిచి విజయము నొంది ప్రసిద్ధికెక్కినవిజయవర్మ తనకు సహాయు లైనయిద్దఱు రాజపుత్రులతో మరల స్వదేశమునకుఁ బోవుచుఁ దన యాప్తబంధుఁ డయినవజ్రసేనుని జూచిపోవుట కయివచ్చి కళ్యాణపురములోఁ గొంత కాలముండుట తటస్థించెను. అట్లువచ్చినయతిథులలో చోళమండలరాజయిన విజయవర్మ గాక యాతనిమిత్రుఁడయిన యుదయగిరి దుర్గాధీశుఁ డయిన విక్రమబాహువును, వారివెంట వచ్చినచంద్రగిరిదుర్గాధీశుఁ డయినవాక్చాతుర్యమును తీవ్రస్వభావమును గలప్రతాపరుద్రుఁడును ముఖ్యులు. తనయింటికి విందు కయి వచ్చినయారాజపుత్రులను దనపుత్రికకును మేనకోడలికిని జూపి, అతిథిసత్కారము చూపి వారి నాదరించుటకయి వజ్రసేనుఁ డాకన్యలను నియమించెను,

వా రందఱు నొక్కచోటఁ జేరఁగానే ప్రతాపరుద్రుఁడు తన మిత్రులతోడ వినోదకరము లయిన సరససల్లాపముల కారంభించెను. తనవాక్చమత్కారము నితరులకు తెలుపక యడఁగియుండుట కిష్టము లేనిదయి భానుమతి మధ్యను తానందుకొని యాతనిమాటల కడ్డము వచ్చి "అయ్యా! మీ రెంతో శ్రమపడి ప్రసంగము చేయు చున్నారుకాని యిచ్చట మీమాట లెవ్వరును వినుచుండలేదు" అని యాతని మాటలలోఁ దనమాట యొకటి కలిపెను. భానుమతి యెంత వదరుఁబోతో ప్రతాపరుద్రుఁడు తా నంతవదరుబోతే యయినను తనయెడల నామె చూపినయీయతిథిసత్కారము రుచియింపనివాఁ డయి గొప్పవంశమునందుఁ బుట్టి మర్యాదతోఁ బెరిఁగినకన్య కిట్టి యధికప్రసంగము యుక్తము కాదని యతఁడు తలచెను. అంతేకాక వెనుకటిసారి తా నిచ్చటకు వచ్చినప్పుడుకూడ భానుమతి చతురవచన ములతో తన్నే యెగతాళి చేయుచువచ్చుట యాతని కప్పుడు స్మర ణకు వచ్చెను. ఇతరులు తమ్ముఁ బరిహసించినప్పుడు తామితరులను బరిహాసము చేయుస్వభావము గలవారి కుండునంతకోపము మఱి యొకరి కుండదు. ఆలాగుననే యీభానుమతికిని ప్రతాపరుద్రునికిని కోప మెప్పుడును ముక్కుననే యుండును. కాఁబట్టి వాజ్నిపుణు లయిన యీయిద్దఱు నొక్కచోటఁ గూడినప్పు డెప్పుడును సరసత్వ మంతకంతకు ముదిరి వాక్కలహముగాఁ బరిణమించి నవ్వులు పువ్వు లయి యొండొరులను దూషించుకొనుచు కోపముతో లేచిపోకుం డుట తటస్థింపలేదు. అందుచేతఁ దనమాట లెవ్వరును వినుచుండ లేదని పలికి తనసంభాషణము సాగనీయక యామె నడుమ నడ్డము వచ్చినప్పుడు ప్రతాపరుద్రుఁ డామె యక్కడ నుండుటయే యెఱుఁగ నట్లు నటించుచు "నాపాలిటి తిరస్కార దేవతా! నీ కింకను

బ్రతికియున్నావా?' అని కుశలప్రశ్నము చేసెను. ఆమాటతో నప్పుడు వారిద్దఱికిని క్రొత్తవాగ్యుద్ధ మారంభ మయినది. ఆపోరాటములో వాగ్రణశూరు లయినయాయిరువురును వక్రోక్తిబాణముల నొండొరులమీఁదఁ బ్రయోగించుకొను చున్నప్పుడు భానుమతి యతఁడు మహాపరాక్రమశాలి యని యెఱిఁగినదయ్యును సంగ్రామభీరుఁ డని సూచించుచు నాతనిపిక్కబలమును శ్లాఘించి మనస్సు నొప్పించుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండఁగ, విజయవర్మ యాతనియుక్తి నైపుణి కానందించుచుండుట కనిపెట్టి యతఁడు విజయవర్మయొక్క యాస్థాన పరిహాసకుఁ డని బ్రహ్మాస్త్రమువలె మధ్య నొకవాక్యప్రయోగముచేసి యాతని నెత్తిపొడిచెను. ఈవఱకు భానుమతి యాడినమాటలన్నిటికంటెను కడపటఁ బ్రయోగించినయీపరిహాసోక్తియొక్కటియే ప్రతాపరుద్రునిహృదయమధ్యమునం దమోఘబాణమయి నాటుకొని యెక్కువనొప్పి కలిగించెను. ఆమె తనపిక్కబలమును మెచ్చిరణభీరుఁ డని సూచనచేసినను దాను రణశూరుఁడ నని యెఱిఁగినవాఁ డగుటచేత నామాట నాతఁ డెంతమాత్రమును లక్ష్యము చేయలేదు. కాని 'విజయవర్మయొక్కయాస్థానపరిహాసకుఁడు' అన్నయెత్తిపొడుపుమాట మాత్రము సత్యమునకు మిక్కిలిచేరువయిన దగుటచేత వజ్రసదృశమయినయాతనిహృదయమున నాటుకొని మర్మచ్ఛేదము చేసి, ఉన్నమాట యన్న నులుకువచ్చు నన్నసామెతను సత్యము చేసెను. తామే మాటనేర్పరుల మని యితరుల నెగతాళి చేయుచుండువారికి లోకులు తమ్ము పరిహాసకు లని పిలిచినప్పుడు వచ్చునంతరోషము మఱి యెప్పుడును రాదుగదా!

అప్పుడు వినయవతి యైనయిందుమతి యారాజనందనుల ముందుఁ దా నేమియు మాటాడక యూరక కూరుచుండెను; విక్రమ

బాహువు కాలమహిమచేత నాసుందరియొక్క సౌందర్యమునందుఁ గలిగినయాధిక్యమును సావధానముగాఁ బరీక్షించుచు ఆమెసుందర విగ్రహముయొక్కయద్భుతశృంగారమునుగూర్చి తలపోయు చుండెను. ప్రతాపరుద్రునికిని భానుమతికిని జరగుచున్నవినోదకర మయిన సరస సల్లాపమును విని వేడుక చూచుచు, విజయవర్మ వజ్రసేనునివంకఁదిరిగి చెవిలో మెల్లగా 'ఈచిన్నది మంచిపౌరుషము గలయువతి. ఈమె ప్రతాపరుద్రునికి తగినభార్య యగును.' అనిపలికెను. 'ఓ మహారాజా! ఒక్కవారముదినములు వీరిద్దఱును దంపతు లయినపక్షమున, కేకలతో పిచ్చివాండ్రయిపోవుదురు.' అని వజ్రసేను డాతనిమాటకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. వజ్రసేనుఁడు వారి దనుకూలదాంపత్యము కాఁజాల దని తలఁచినను, విజయవర్మమాత్ర మీవాచానిపుణులనిద్దఱిని దంపతు లనుగాఁ గూర్చవలె నన్నతలఁపును విడిచిపెట్టలేదు.

అటుతరువాత నొకనాఁడు విజయవర్మ విక్రమబాహునితో మాటాడునప్పు డొక్కభానుమతీప్రతాపరుద్రులవివాహముమాత్రమే కాక మఱియొకవివాహముకూడ నుద్దేశింపఁబడినట్లు స్పష్టపడినది. మాటలధోరణిలో విక్రమబాహుఁ డిందుమతియొక్క గుణాతిశయ మును శ్లాఘించుటనుబట్టి యాతనిమనస్సామెమీఁదఁదగిలినట్లు విజయ వర్మ కనిపెట్టి, "మిత్రుఁడా! ఇందుమతిమీఁద నీకనురాగముగలదా?" అని యడిగెను. "క్రిందటిసారి యీకళ్యాణపురమునకు వచ్చినప్పుడు నే నామెను వీరదృష్టితోఁ జూచితిని. అప్పుడుసహితము నాకన్నామెను తగిలెనుగాని ప్రేమ నిలుపుట కప్పుడు నామనస్సులో నవకాశము లేక పోయినది. యుద్ధ మంతమునొంది సంధి జరగిన యీకాలమునందు యుద్ధచింత లన్నియు నామనస్సును విడిచిపెట్టఁగా వానిస్థానమున నిప్పుడు హృద్యము లైనమృదుచింతలు గుంపులుగుంపులుగా ప్రవే

శించి యిందుమతి యెంతసౌందర్యవతియో చూపి యుద్ధమునకుఁ బోకపూర్వమునందుఁగూడ నే నామెను కామించినట్టు స్మరణకుఁదెచ్చి నామనస్సు నాయువతీమణిమీఁదికిఁ బురికొల్పు చున్నవి'' అని విక్రమ బాహుఁ డుత్తర మిచ్చెను. విక్రమబాహుఁ డిందుమతిమీఁదఁ దనకు గలవలపు దాచక యడుగఁగానే బయలుపఱుచుటచేత విజయవర్మ మనస్సు కరఁగినవాఁ డయి యాక్షణముననే తనచుట్టమును మిత్రుఁడు నయినవజ్రసేనునియొద్దకుఁ బోయి విక్రమసేను నల్లునిగాఁ జేకొనుట కంగీకరింపవలసిన దని ప్రార్థించెను. వజ్రసేనుఁ డాసంబంధమును సమ్మతించెను. విక్రమబాహుఁడు విద్యావయోరూప గుణసంపత్తి గలవాఁ డగుటచేత నాతనిని భర్తనుగా గ్రహించుట కిందుమతిని ఒప్పించుట విజయవర్మ కంతకష్టము లేకపోయెను. విజయవర్మయొక్క ప్రోత్సాహమువలన నిందుమతీవిక్రమబాహుల వివాహమహోత్సవము నకు శుభముహూర్తమును వెంటనే నిశ్చయింపఁబడెను.

వివాహదినమప్పటికిఁగొన్ని దినములేయుండినను విక్రమబాహు నకు దినమొకయేడుగాఁ గానఁబడి కాలముగడపుట దుర్భరమయ్యెను. తమకిష్టమయినకార్యముమీఁద దేనిమీఁదనైనను మనస్సు నిలిపి నప్పుడు పడుచువాండ్రు సామాన్యముగా నత్యాతురులయి యుందురు గాన, నిర్వ్యాపారముగా నున్నప్పుడు వారి కన్యచింత మనస్సులోఁ జొరక కాలవిలంబ మెంతయల్పమయినను దుస్సహమగును. కాఁబట్టి యీకాలములో శీఘ్రముగా నుబుసుపోవునిమిత్త మొకవిధమైనవేడు కగా ప్రతాపరుద్రుఁడును భానుమతియును నొండొరులను వలచునట్లు చేయుటకయి యేదోవింత యైనయుపాయ మొకటి యాలోచింప వలయునని విజయవర్మ విక్రమబాహునితోఁ బ్రస్తావించెను. అప్పుడు వారిలోవా రదిబాగున్నదని సంతోషించి, వెంటనేపోయి తమయోచ

నను వజ్రసేనునితోఁ జెప్పఁగా నతఁ డామోదించి తానుగూడఁ దన చేతనైనసాహాయ్యమును చేసెద నని వాగ్దానముచేసెను. ఇందుమతి సహితము తనవదినగారికి మంచిభర్తను లభింపజేయుటకయి పన్నెడి యుపాయములో నేదైనఁ జిన్నపని తనమీఁద బెట్టినయెడల, తానును తోడుపడెదనని తనయభిమతమును దెలిపెను. పురుషులందఱును జేరి భానుమతి ప్రతాపరుద్రునివలచి కామించుచున్నదని యతనితోఁజెప్పి నమ్మించునట్లును, ఇందుమతి ప్రతాపరుద్రుఁడు భానుమతిని వలచి కామించుచున్నాఁడని యామెతోఁజెప్పి నమ్మించునట్లును జేయవలెనని విజయవర్మ యప్పు డొకయుపాయ మాలోచించెను.

విజయవర్మయు, వజ్రసేనుఁడును, విక్రమబాహుఁడును మొట్టమొదట పని కుపక్రమించిరి. ఒకనాఁటిమధ్యాహ్నమునఁ బ్రతాపరుద్రుఁ డొంటిగాఁబోయి తోఁటలోనియొకపొదరింటఁ గూరుచుండి చదువుకొనుచుండఁగా సమయము కనిపెట్టి, విజయవర్మయు సహాయులును దోఁటలోనికిఁబోయి యాపొదరింటికిఁ జేరువ నున్నయొకచెట్టు నీడను గూరుచుండి ప్రతాపరుద్రునికి వినఁబడునట్లుగా మొట్టమొదటఁ గొంతసేపు తమలోఁ దామేదోమఱియొకసంగతి ముచ్చటించి, తరువాతఁ గార్యాంశమునకు దిగి వారిలో విజయవర్మ వజ్రసేనునిజూచి "ఓయీ! సఖుఁడా! చేరువరమ్ము. మొన్ననాతో నీవేదో చెప్పవచ్చి సగము చెప్పి మానితివే. అదియేమి? నీమేనకోడలు భానుమతికి ప్రతాపరుద్రునిమీఁద మనసు తగిలినదా? ఆచిన్నదాని కేపురుషునిమీఁదను మనసు తగులునని యెన్నఁడును నే ననుకోలేను." అని మెల్లగాఁ బ్రసంగము నారంభించెను. "నే నంతకుమునుపే యనుకోలేను. అందఱోను పయికెప్పుడును తాను ద్వేషించుచున్నట్లు తోఁపఁజేసెడు ప్రతాపరుద్రునినే యది కామించి ప్రేమించుట మహాద్భుతముగా

నున్నది.'' అని వజ్రసేనుఁడు పలికెను. అప్పుడు విక్రమబాహు డందుకొని భానుమతి ప్రతాపరుద్రునిపై వలపు నిలుపుట సత్యమే యనియు, భానుమతిని వరించున ట్లాతనిని చేయలేకపోయినపక్షమున భానుమతి తప్పక మన్మథతాపముచేత ప్రాణములువిడుచునని యిందుమతియే తనతోఁజెప్పిన దనియు, వారిసంశయనివారణము చేసెను. ప్రతాపరుద్రుఁడెప్పుడును సాధారణముగా సుందరులందఱిని వారిలోను ముఖ్యముగా భానుమతిని దూషించుచుండువాఁడగుటచేత వీరిదాంపత్యము పొసఁగుట యసాధ్యమని వజ్రసేనుఁడును విక్రమబాహువును దమయభిప్రాయములను గనఁబఱిచిరి.

ఈప్రసంగము విన్నంతసేపును విజయవర్మ తాను భానుమతి విషయమయి జాలిపడుచున్న వానివలె నటించి, "ఈసంగతియెవ్వరైనఁ బ్రతాపరుద్రునితోఁ జెప్పిన బాగుండును." అని హెచ్చరించెను. "చెప్పుటవలన నేమిప్రయోజనము? ఇది సందుచేసికొని పరిహాసమున కారంభించి యతఁడాచిన్నదానిని మఱింత బాధపెట్టును.'' అని విక్రమబాహుఁడు పలికెను. "అట్లు బాధించెడుపక్షమున మనము ప్రతాపరుద్రుని నుశికించి చంపవలెను. నిజముగా భానుమతి బహు యోగ్యురాలు. ఒక్క యీప్రతాపరుద్రుని మోహించుటలోనే కొంచెము తెలివితక్కువ కనఁబఱిచినదికాని యామె తక్కిన సమస్త విషయములలోను మిక్కిలి తెలివి కలదిగాఁ బ్రవర్తించుచుండును.'' అని పలుకుచు విజయవర్మ లేచిపోదము రండని మిత్రులను బిలిచి, పొదలోనుండి వినుచున్నయీసంభాషణమునుగూర్చి తనలోఁదా నాలోచించుకొనుటకయి ప్రతాపరుద్రుని నొంటిగా విడిచిపెట్టి మిత్రబృందముతో నచ్చటినుండి వెడలిపోయెను.

ఈప్రసంగము జరుగుచున్నంతసేపును ప్రతాపరుద్రుఁడు లతాగృహములోనుండి యత్యాతురతతో చెవులొగ్గి వినుచు, భానుమతి తన్నుఁగామించినదన్నమాట చెవినిబడ్డప్పుడు "ఇంతటివింత పుట్టునా, ఈవైపరీత్యము సాధ్యమగునా?" అని తనలోఁ దలపోయుచుండెను. వారాస్థలము విడిచిపోయినతరువాత నతఁడు సావకాశముగాఁ గూరుచుండి తనకుఁదానే యాక్షేపసమాధానములు చెప్పుకొనుచులోలోపల నిట్లాలోచించుకొన మొదలుపెట్టెను. "ఇది వారు నన్నువంచించుటకయి పన్నినమాయవేష మయి యుండదుగదా! ఉండదు. నవ్వులాటమాటలుగాక వారీవిషయమయి మిక్కిలి గంభీరముగా మాటలాడి ఇందుమతివలన సత్యము నంతను దెలిసికొని యాయువతినిగూర్చి పరితాపపడినట్లు కనఁబడినారు. నన్ను మోహించినదా! నే నామెను బదులు మోహింపవలెనా! నేనీవఱకెన్నఁడును వివాహమాడఁదలఁచుకోలేదు. వెనుక నేనొకసారి యావజ్జీవమును బ్రహ్మచారినిగానుండి చావవలెనని చెప్పినప్పుడు, వివాహమగునంతవఱకును బ్రతుకుదునని నేననుకోలేదు. వా రాయువతి గుణవతియనియు రూపవతి యనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఆమె యట్టిదే యగును. ఒక్కనన్ను మోహించిన విషయములోఁదక్క మిగిలినసమస్తవిషయములలోను ఆమె యెంతో బుద్ధిమంతురాలఁట! ఆమెబుద్ధిహీనతను స్థాపించుట కిది యొకగొప్ప హేతువుకాఁజాలదు. అదిగో భానుమతియే యిక్కడకువచ్చుచున్నది. నేఁడామె నాకంటి కత్యంతసౌందర్యవంతురాలుగాఁ గనుపట్టుచున్నది. ఆమెముఖమునం దిప్పుడు కొన్ని మోహచిహ్నములు నాదృష్టికి పొడకట్టుచున్నవి." అనునంతలో భానుమతి యతనిని సమీపించిస్వభావకటుమార్గమున "మనస్సులో నా కిష్టము లేకపోయినను వారు నిన్ను భోజనమునకు తోడుకొనిరమ్మని పంపఁగా వచ్చినాను" అని పిలిచెను.

ఆవల కెన్నఁడును ప్రతాపరుద్రుఁ డిటువంటి మృదువచనము లామెవిష యమయి తననోట రానిచ్చిన పాపమునఁ బోనివాఁ డయినను ఇప్పుడు మాత్రము "ఓసుందరీ! నావిషయమై నీవింతశ్రమపడినందుకు మిక్కిలి కృతజ్ఞుఁడ నయి యున్నాను" అని యామెమాటలకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. భానుమతి మఱిరెండుమూడు మోటుమాటలని వెడలి పోయి తరువాత నప్పు డాడిన యామృదుత్వము తప్పినమాటలలో వలపును దెలిపెడు గూఢార్థ మేదో లోపల దాఁగియున్నట్టు తాను గ్రహించితినని భావించుకొని "ఈ చిన్నదానియెడల నే నిప్పుడు దయ చూపకపోయినయెడల నేను మహాక్రూరుఁడ నగుదును. ఈమెయెడల నేను ప్రేమవహింపనిపక్షమున నేను రాక్షసుఁడను. ఇప్పుడు పోయి నే నీమెసందర్శనము చేసికొనెదను." అని యతఁడు మనసులోని యుద్రేక మాపుకోలేక బిగ్గరగా ననెను.

ఈప్రకారముగాఁ బ్రతాపరుద్రునినిమిత్తమై వారు పన్నిన వలలో నతఁడు పడినందునఁ ఇఁక భానుమతివిషయమయి నిర్వహింప వలసిన యిందుమతివంతుమాత్రము మిగిలి యుండెను. అందుచేత నిందుమతి యీకపటనాటకప్రయోగమునకయి తనచేటిక లయినచతు రికానిపుణికలను పిలిపించి వారిలో నిపుణికనుజూచి "ఓచెలీ! నీవిప్పుడే పరుగెత్తుకొనిపోయి సల్లాపమందిరములో విజయవర్మతోను విక్రమ బాహునితోను సంభాషించుచున్న నావదినె భానుమతిని జేరి చెవిలో నేకాంతము నేనును చతురికయు తనవిషయమై యేదో చెప్పుకొనుచు శృంగారవనములో విహరించుచున్నామనియు, నీవిప్పుడు రహస్య ముగాఁ బోయి సూర్యకిరణములతోడ్పాటుచేతనే పరిపక్వఫలములను బొంది కృతఘ్నులవలె సూర్యకిరణములనే లోపలఁ జొరనీక వారించు చున్నద్రాక్షతీఁగ లల్లిబిల్లిగానల్లుకొన్న లతాగృహమునందుఁ బ్రవేశించి

మామాటలు వినవలసినదనియు, చెప్పుము" అని యుపదేశించెను. ఇప్పు డామె భానుమతినాకర్షింప నుద్దేశించినతీఁగలయిల్లింతకుమునుపు ప్రతాపరుద్రుఁడు సావధానముగాఁ దనమిత్రుల సంభాషణ మాలకించుచుఁ గూరుచుండిన పొదరిల్లే. "ఇదెంతపని? ఇప్పుడొక్కనిమిషములోనే నామె నిక్కడకు వచ్చునట్లు చేసెదను" అని చెప్పి నిపుణిక యప్పుడే వెడలిపోయెను.

తత్‌క్షణమే యిందుమతి చతురికను దనవెంట నుద్యానవనమునకుఁ గొనిపోయి, "ఓచతురికా! భానుమతి యిక్కడకు వచ్చినప్పుడు మనమీపొదరింటిదగ్గఱనుండి ముందుకును వెనుకకును నడచుచు, ప్రతాపరుద్రునిగుఱించిమాత్రమే మాటాడవలెను. నే నాతని పేరెత్తినప్పుడెల్లను నీ వాతనిని బట్టు పొగడినట్టు పొగడుచుండవలెను. నేను నీతోఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు భానుమతిని వలచి యెట్లు కామపీడపాలగుచున్నాఁడో యావిషయమునుగూర్చి ముచ్చటించెదను. మనముశీఘ్రముగా పనికారంభించవలెను. అదిగో భానుమతి మనమాటలు వినవలెనని గబ్బిలమువలె చెట్లనంటిపట్టుకొని పొదలచాటుననుండి యెట్లు ప్రాఁకుచువచ్చుచున్నదోచూడు" అని చెప్పిచూపెను. వారు తోడనే తమకథ వినిపించుటకారంభించి ఇందుమతి తన్నేమో చతురికయడుగఁగా నుత్తరముచెప్పుచున్న దానివలె "కాదు నిశ్చయముగాకాదు. ఓచతురికా! ఆబిడ యితరులయెడ మిక్కిలి తిరస్కారభావముకలది. ఆబిడ యెదుటివారిని మాటలచేత గడ్డిపఱకగా తీసివేసినను, ఆబిడ మనసుమాత్ర మడవిమృగమువలె బెదరుస్వభావము కలదేసుమా" అనిపలికెను. "ఓయిందుమతీ! ప్రతాపరుద్రునికి భానుమతిమీఁద నంత యధికప్రేమ యుండుటనిశ్చయమేకదా! అని చతురిక మరల నడిగెను. "నిశ్చయమని విజయవర్మయు నాప్రాణనాయకుఁడయిన విక్రమ

బాహుఁను నాతోఁజెప్పి యేలాగునన్నైన భానుమతి కీసంగతి తెలుపు మని నన్నుబతిమాలుకొన్నారు; మీకుఁ బ్రతాపరుద్రునిపయి నిజమైన ప్రేమ యున్నపక్షమున మీరీసంగతి నెప్పుడును భానుమతికిఁ దెలియ నీయవలదని నేనువారికిహితబోధచేసినాను'' అనియిందుమతి చెప్పెను. "అవును. ఆతనివల పామెకు తెలియనిచ్చుట యెంతమాత్రమును మంచిదికాదు. ఈవార్త కొంచె మామె చెవిని బడినపక్షమున,ఆతని నెగతాళిచేసి బ్రతుకనియ్యదు'' అనిచతురిక మరలఁ బలికెను. "ఓచెలీ! నిజమునకు ప్రతాపరుద్రుని మించినబుద్ధిమంతుఁడును గుణవంతుఁడును రూపవంతుఁడును పడుచువాండ్రలో నేనెఱిఁగినంతవఱకు నాదృష్టికి మఱియెవ్వరును గానరారు. అయినను భానుమతిమాత్ర మతనిని దూషించును'' అని యిందుమతి ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. "అట్లు నిష్కా రణముగా దూషించుట యామెకు నిశ్చయముగా యోగ్యమయినపని కాదు.'' అని చతురిక పలికెను. "కాదు అయినను సాహసముచేసి యీమాట యాబిడతో నెవ్వరుచెప్పఁగలరు? నేను చెప్పినపక్షమున నన్ను పరిహాసముచేసి నిలువనియ్యదు'' అని యిందుమతి మాఱుపలి కెను. "ఓసఖీ! నీవు నీవదినెగారి స్వభావమును తిన్నగాఁ గనిపెట్ట లేదు. ప్రతాపరుద్రునివంటిధీమంతుని నిరాకరించుట కామె యంత బుద్ధిలేనిదనుకొన్నావా? కాదు'' అని చతురిక యనెను. "ప్రతాప రుద్రుఁడు మంచిఖ్యాతి సంపాదించినాఁడు. ఒక్కనాప్రియభర్తను విక్రమబాహుని విడిచిపెట్టినపక్షమున కర్ణాటకదేశములో నితఁడే యగ్రగణ్యుఁడు అని యిందుమతి యాతనిని మెచ్చుకొనెను. అంత టితో నాప్రసంగమును మార్చవలెనని యిందుమతి సూచనచేయఁగాఁ జతురిక "అమ్మా! నీవివాహమెన్నిదినములున్నది?'' అని యడిగెను. రేపటిదినమే వివాహమని చెప్పి, "నేనుపెండ్లికిమంచి చీరయురవికయుఁ

దెప్పించుకొన్నాను. అవి నీవుచూచి యేలాగుననున్నవో చెప్పుదువు గాని నాతోఁరా'' అనియిందుమతి చతురికను దనవెంటఁ దీసికొని యింటికిఁబోయెను. భానుమతి వారిసంభాషణ మంతయు నత్యాదర ముతో వినుచుండి వారుదూరముగాఁ బోయినతరువాత తనలోఁదాను వారు నాచెవులలో నిప్పులుపోసి వెళ్ళినారు. ఇదియంతయు సత్యమే యగునా? ఓతిరస్కారభావమా! ఓగర్వమా! మిమ్ము నేటితోవిడిచిపెట్టు చున్నాను. నాకు సెలవిండు. ఓప్రతాపరుద్రా! నన్ను కామించు చున్నావా! ప్రేమాస్పద మయిననీపాణిగ్రహణమునకయి నాదుష్ట హృదయమును సాదుచేసి నీవిషయమున నేఁజేసినయపరాధమునకిఁకఁ బ్రతిక్రియ చేసెదను'' అని తలపోయుచు మనస్సమాధానము చేసి కొనుచుండెను.

ప్రాఁతశత్రువు లిట్లాకస్మికముగా క్రొత్తమిత్రులయి యొం డొరులను వలచుటయు, సత్స్వభావము గలవిజయవర్మయొక్క వినోద కర మైనమాయోపాయమువలన పరస్పర మిత్రులుగావంచింపఁబడిన కాముకీకాముకులు ప్రథమసమావేశము పొంది సల్లాపసౌఖ్య మనుభ వించుటయు, చూచువారిహృదయముల కెంతో వేడుకగా నుండక పోదు. కాని యీలోపల నిందుమతికి సంభవించిన శోచనీయమయిన దురదృష్టకథనుగూర్చి మన మిప్పుడు చింతిల్లవలసి యున్నది. వివాహ మహోత్సవము నడచి సంతోషకరము కావలసిన యామఱుచటిదిన మిందుమతికిని సౌజన్యనిధి యైనతజ్జనకునికిని తీఱనిమనోవ్యథను తెచ్చి పెట్టినది.

విజయవర్మ కరిష్టవర్మ యనుసవతితమ్ముఁ డొకఁడు కలఁడు. అతఁ డన్నతోఁగూడ యుద్ధభూమినుండి యిప్పుడుకళ్యాణనగరమునకు వచ్చి యుండెను. ఇతఁ డసంతుష్టుఁడును దుస్స్వభావము గలవాఁడు

నయి సదా పాపకార్యములు చేయుటకై యుపాయము లాలోచించు చుండును. ఈఖలుఁడన్నగారిని అన్నగారిమిత్రుఁడయినందున విక్రమబాహునిని, మనస్సులో ద్వేషించు చుండును. కాఁబట్టి యీ దుష్టుఁ డిప్పు డన్నగారికిని విక్రమబాహునకును మనోవ్యాకులత కలుగఁజేసి యందువలన తాను హీనమైనయానందమును పొందుట కయి యిందుమతియొక్క యీవివాహము నెట్లయిన చెడఁగొట్టవలెనని నిశ్చయించుకొనియుండెను. ఈవివాహకార్యమునందు విక్రమబాహున కెంత యుత్సాహము గలదో యంతయుత్సాహము విజయవర్మకును గలదని యరిష్టవర్మ దృఢముగా నెఱుఁగును. ఈదుష్టకార్యమును సాధించునిమిత్తము గొప్పబహుమాన మిచ్చెదనని యాశ బెట్టి ప్రోత్సాహపఱిచి తనవలెనే దుర్మార్గవర్తనుఁ డయినవక్రబుద్ధియను వాని నొకనిని నియమించెను. ఈవక్రబుద్ధి యిందుమతి సేవకురా లయిననిపుణికను వివాహమాడవలె నన్నతలంపుతో దాని ననుస రించుచుండెను. ఈసంగతి కనిపెట్టి యరిష్టవర్మ వక్రబుద్ధిని రహస్య ముగా రప్పించి, ఇందుమతి నిద్రపోయినతరువాత నిపుణిక నేఁటిరాత్రి యిందుమతియొక్క బట్టలను ధరించుకొని విక్రమబాహుఁ డిందు మతియే యని నమ్మి మోసపోవునట్లుగాఁ దనయజమానురాలు శయ నించు మేడగదిలోనిగవాక్షములోనుండి నీతో మాటాడునట్లు చేయ వలె నని చెప్పి వాని నొప్పించెను. ఆదుష్టుఁడు కార్యవిఘాతముచేయ నుద్యోగించినది యీకుత్సితోపాయముచేతనే. ఈయేర్పాటు చేసి యరిష్టవర్మ శీఘ్రముగా విజయవర్మయొద్దకును విక్రమబాహునియొద్ద కును బోయి యిందుమతి యవివేకురా లనియు, నిశీథవేళయందు తన గదికిటికీలోనుండి పరపురుషులతో మాటాడుచుండు ననియు, వారితో జెప్పెను. ఇదియంతయు నీక రేపు పెండ్లి యనఁగా జరిగినది. అతఁ

డారాత్రియే వారినిద్దఱిని దీసికొనిపోయి చూపెద ననియు, గవాక్ష ములోనుండి యిందుమతి యన్యపురుషునితో సంభాషించు చుండఁగా వారే చెవులార వినవచ్చు ననియు చెప్పెను. అప్పు డరిష్టవర్మ వెంట వారిద్దఱును వచ్చుటకు సమ్మతించిరి. అంతట విక్రమబాహుఁడు విజయవర్మను జూచి, 'ఇందుమతిని వివాహ మాడకుండుటకుఁ దగి నంతదోష మేదియైన నేఁటిరాత్రి నాకిందుమతివద్ద కనఁబడినపక్షమున వివాహముహూర్తసమయమున బంధువు లందఱును జేరియున్నప్పుడు నేనామె నవమానపఱిచెదను' అని తనయుద్దేశము చెప్పెను. 'ఆమెను పెండ్లికూఁతునుగా కుదుర్చుటలో నీకు నేను సహాయుఁడ నయినందున ఆమె నవమానపఱిచి చిన్నపుచ్చుటలోఁగూడ నీకు నేను తోడు పడెదను.' అని విజయవర్మయుఁ జెప్పెను.

అరిష్టవర్మ నాఁటిరాత్రి యిందుమతియొక్క పడకగది చెంతకు వారిని గొనిపోయినప్పుడు వక్రబుద్ధి వీధిలో మేడక్రిందగవాక్షమున కెదురుగా నిలుచుండి యుండుటయు నిపుణిక గవాక్షములోతలఁబెట్టి క్రిందనున్నవక్రబుద్ధితో మాటాడు చుండుటయు వారికంటఁ బడినవి. తా మావఱ కిందుమతి కట్టుకొని యుండఁగాఁ జూచినబట్టలనే యప్పుడు నిపుణిక ధరించుకొని యున్నందున, ఆమాటాడునది యిందు మతియే యని విజయవర్మయు విక్రమబాహుఁడును నమ్మిరి.

నేరమును తాను ప్రత్యక్షముగాఁ గనిపెట్టినా ననుకొన్నప్పుడు విక్రమబాహునికి వచ్చినకోపమునకు పరిమితి లేదు. నిర్దోషురా లయిన యిందుమతిమీఁద నాతనికిఁ గలప్రేమ యంతయు క్షణకాల ములో ద్వేషముగా మాఱిపోయినది. అతఁ డీవఱ కనుకొన్నప్రకా రముగా బంధువు లందఱిముందును దేవాలయములో నాయబల యపరాధము బయలఁబెట్టవలె నని నిశ్చయించుకొనెను; ఉత్తముఁ

డయిన విక్రమబాహుని వివాహ మాడఁబోవుచున్న దినమునకు ముందటిరాత్రియే మఱియొకపురుషునితో తనగదికిటికీలోనుండి సంభాషణ చేసినదుర్మార్గురాలి కెంతశిక్ష చేసినను అధికము కా దని యెంచుకొని విజయవర్మయు నాతనినిశ్చయము నామోదించెను.

మఱునాఁడు లగ్నసమయమునందు వివాహవేదికకు సమీపమున నందఱును జేరి కూరుచుండఁగా, పెండ్లికొడుకును పెండ్లికూఁతురును వచ్చి పురోహితునియెదుట నిలువఁబడిరి. అప్పుడు పురోహితుఁడు వివాహమంత్రముల నుపక్రమింపఁ బోవుచుండఁగా, విక్రమబాహువు మహారోషముతో దూషణభాషణము లాడుచు నందఱిముందఱను నిరపరాధిని యైనయిందుమతియొక్క దోషమును ఘోషించెను. అతఁ డప్పు డాడినవింతమాటల కద్భుతపడి నిశ్చేష్టురాలయి యిందుమతి నమ్రతతో 'ఇటువంటిమాట లనుట కిప్పుడు నాప్రాణనాయకుఁడు మతిస్థిమితము కలిగియే యున్నాఁడా?' అని మెల్లగా ననెను.

అప్పుడు వజ్రసేనుఁ డతిభయోద్రేకముచేత వడఁకుచు విజయవర్మవంకఁ జూచి 'ఓ మిత్రుఁడా! నీవు మాటాడవేమి?' అనెను. 'నే నే మని మాటాడను? నాప్రాణమిత్రుని నొకయయోగ్యురా లయిన కాంతతోఁ గూర్చుటకుఁ బ్రయత్నించుటచేత నేనుసహిత మవమానముపా లయినాను. ఓ వజ్రసేనా! ఈశ్వరసాక్షిగా చెప్పుచున్నాను. నేనును, నాతమ్ముఁడును, నొప్పినొందిన యీవిక్రమబాహుఁడును గతరాత్రి నట్టనడిరేయి యీమె తనగదికిటికీలోనుండి పరపురుషునితో మాటాడు చుండఁగాఁ గన్నులార చూచి చెవులార విన్నాము' అని విజయవర్మ పలికెను. ప్రతాపరుద్రుఁడు 'ఇది యంతయు చూడఁగా నాకిది పెండ్లికథలాగున నే కనఁబడు చుండలేదు' అని యద్భుతపడఁ జొచ్చెను.

'ఓ యీశ్వరుఁడా! సత్యము నీ వెఱుఁగుదువు' అని నోట మాట రాక మందభాగ్యురా లయినయిందుమతి గుండెలు పగిలి మూర్ఛిల్లి శవమువలె నేలఁ బడిపోయెను. ఇందుమతి మూర్ఛ తేఱునో లేదో చూచినదాఁక నిలువక వజ్రసేనునకుఁ దాము తెచ్చిపెట్టిన యాపదనైన లేశమును గణింపక విజయవర్మయు విక్రమబాహుఁడును దామచ్చటినుండి చివాలున లేచిపోయిరి. అప్పుడు వచ్చినకోపావేశము వారి నంతటి కఠినహృదయులను గాఁ జేసినది. ప్రతాపరుద్రుఁడుమాత్ర మక్కడ నట్టే యుండి యిందుమతిని మూర్ఛ తేర్చుటలో భానుమతికి సాయము చేయుచు 'ఆమె కెట్లున్నది' అని యడిగెను. "ప్రాణము పోయినట్లున్నది" అని చెప్పి, భానుమతి తనకు మఱదలియందుఁ గలప్రేమాతిశయమునుబట్టి యెంతో ఖేదపడెను. ఆచిన్నదానియొక్క సౌశీల్య నీతివర్తనములను చక్కగా నెఱిఁగినదగుటచేత భానుమతి తానప్పు డామెవిషయమైనమాటల నెంతమాత్రమును నమ్మలేదు. అదృష్టహీనుఁడైనతండ్రిచర్య వేఱువిధముగా నుండెను. అతఁడు తనకొమార్తెయొక్కయపకీర్తికథను నమ్మినవాఁడయి, తన ముం దాచిన్నది మృతినొందినట్లు పడియుండఁగాఁ జూచి తెచ్చుకొన్న తలవంపు తొలఁగునట్లు మోడ్చినకన్నులు విప్పక యింతటితో మృతి నొందిన మేలుగా నుండునని కోరుచు నామెపయిని బడి విలపించుచుండుట యెంతయుఁ బరితాపకరముగా నుండెను.

వృద్ధుఁ డయినయాపురోహితుఁడు బుద్ధిశాలియు మానుష స్వభావమును చక్కగా గుర్తెఱిఁగినవాఁడు నయి యుండెను. తన మీఁద నితరులు దోషారోపణము చేయఁగా విన్నప్పుడు గలిగిన యిందుమతి ముఖలక్షణములను, అపరిమితలజ్జాభయము లామె మోమునఁ దోఁచుటయు, అంతలో వెలవెలపాటడరి యాచిహ్నము

లను కప్పివేయుటయు, తనకన్యాత్వదూషణమునుగూర్చి విజయవర్మ పలికినపలుకు లబద్ధము లని తెలుపుచుఁ గన్నులనుండి క్రోధాగ్ని బయలువెడలుటయు, అన్నియు నతఁడు జాగ్రత్తతోఁ గనిపెట్టి యిందుమతి యనపరాధిని యని నిశ్చయించి, చింతాక్రాంతుఁ డయి యున్న తండ్రినిఁ జూచి 'అయ్యా! ఈమె తప్పక నిర్దోషురాలు. తనపై మిథ్యాదోష మారోపించుటచేతనే యీమె యిట్లు మూర్ఛిల్లినది. నామాట సత్యము కానియెడల నీవు నన్నిఁక బుద్ధిహీనుఁడని పిలువ వచ్చును. ఇంతమాత్రము నే నీసుందరియొక్క నిష్కళంకతయే కని పెట్టలేకపోతినేని, నేను చదివినచదువును, నాలోకానుభవమును, నా వయస్సును, నాగౌరవమును, అన్నియు వ్యర్థములు కావలెను' అని దృఢముగాఁ జెప్పెను.

ఇంతలో నిందుమతి మూర్ఛ తెలియఁగాఁ బురోహితుఁడామెను జూచి 'అమ్మాయీ! వారు నీమీఁద నిందమోపినది నీ వేపురుషు నితో మాటాడు చుండఁగాఁ జూచితిమని?' అని యడిగెను. "నే నేపురుషుని నెఱుఁగను. ఆపురుషుఁ డెవఁడో నాకు నిందకట్టినవారికే తెలియవలెను' అని యుత్తరముచెప్పి తరువాతఁ దండ్రివంకఁ దిరిగి యిందుమతి 'ఓ తండ్రీ! అనర్హమైన వేళయందు నాతో నేపురుషుఁ డైన నెన్నఁడైన మాటాడినట్టుకాని నిన్నటిరాత్రి నే నెవ్వరితోనైన సంభాషించినట్టుగాని నీ కణుమాత్ర మైననిదర్శనము కనఁబడినపక్ష మున నన్ను నీవిఁక నింటికి రానియ్యక ద్వేషించి చంపివేయుము' అని పలికెను.

"ఇంతలో విజయవర్మయు విక్రమబాహుఁడును తప్పక యేదో భ్రమపడినారు" అని పలికి పురోహితుఁడు వజ్రసేనునితో నీపిచిన్నది మృతినొందిన దని ప్రవాదము వేయవలసినదనియు, వారు వెడలి

పోయినప్పు డీమె మరణసదృశ మైనమూర్ఛలో నుండినందున సులభముగా నమ్ముదురనియు, అతఁడు మయిలపట్టి యథావిధిగా నపరక్రియలు జరపి స్మరణార్థ మయినట్లుగా సమాధిపయి నొక వేదిక నిర్మింపవలయుననియు, ఆలోచన చెప్పెను, "అట్లు చేయుటవలనఁ బ్రయోజనమేమి? ఎవరి కేమిలాభము కలుగును?" అని వజ్రసేనుఁ డడిగెను. "ఈమరణవార్తవలన నెల్లవారిహృదయములలోనునిందాస్మృతి పోయి యీమెవిషయమయి జాలిపుట్టును. కలుగవలసిన ప్రయోజన మంతయు నింతే కాదు. తానాడినమాటలనుబట్టి యీమె మృతినొందినదని విక్రమబాహుఁడు విన్నప్పుడు ఆతనిధ్యానమంతయు నీమెమరణముమీఁదికిఁ బోవును. అప్పు డాతనిమనస్సులో నిజమయినయనురాగలేశ మేమూలనయిననుండి యుండినపక్షమున, ఈమె యెడలఁ దాను జేసినదోషారోపణ మసత్యము కాదనియే యతఁడు భావించినను మనోవ్యాకులత నొంది యీమాట లేల యనిపోతినా యని పశ్చాత్తాపపడకమానఁడు" అని పురోహితుఁడు చెప్పెను. "ఓ వజ్రసేనా! నీవు పురోహితుఁడు చేసినహితబోధ ననుసరింపుము. విజయవర్మమీఁదను విక్రమబాహునిమీఁదను నాకెంతప్రేమ యున్నదో నీకే తెలిసినను నే నీరహస్యమును వారికి వెల్లడిచేయ నని యిదిగో ప్రమాణపూర్వకముగాఁ జెప్పుచున్నాను." అని ప్రతాపరుద్రుఁడు చెప్పెను.

వజ్రసేనుఁ డప్పుడు వారు చేసినహితబోధ కొప్పుకొని, "నే నిప్పుడు దుఃఖసముద్రములో మునిఁగి యున్నందున గడ్డిపఱక చేతికి దొరకినను పట్టుకొనుచున్నాను." అని విచారగ్రస్తుఁ డయి పలికెను. దయార్ద్రహృదయుఁ డయిన యాపురోహితుఁ డప్పుడు వారి నోదార్చి ధైర్యము చెప్పుటకయి లోపలికిఁ దీసికొనిపోయెను. అప్పుడు ప్రతాప

రుద్రుఁడును భానుమతియు నొంటిగా నుండిరి; వారిమిత్రు లటువంటి వినోదకరతంత్రమును పన్ని తాము వేడుక ననుభవించఁ దలఁచు కొన్నది యీసమావేశసమయమునందే. ఆమిత్రు లిప్పుడు చింతాక్రాంతు లయి యున్నందున వేఁడుక యన్నతలఁపే మరల నెప్పటికిని రాకుండ వారిహృదయములను పూర్ణముగా విడిచిపెట్టి పోయిన ట్టున్నది.

వారిలో ప్రతాపరుద్రుఁడు ముందుగా మౌనముద్రను విడిచి పలుకరించి, "ఓ భానుమతీ ! నీ వింతతడవును దుఃఖపడుచునే యున్నావా?" అని యడిగెను. "ఇంతటితో తీఱలేదు. నే నింకను మఱికొంతసేపు దుఃఖపడియెదను" అని భానుమతి యుత్తర మిచ్చెను. "పాపము! నీమఱఁదలియెడ వారపరాధము చేసినారని నేను నిశ్చయముగా నమ్ముచున్నాను" అని ప్రతాపరుద్రుఁడు పలికెను. "నా మఱఁదలి విషయ మయి యిటువంటిన్యాయవచనము పలికినపురుషుఁ డెంతయయిన నాగౌరవమున కర్హుఁడు" అని భానుమతి మెచ్చెను. "అటువంటిగౌరవమును జూపుట కేదైనమార్గ మున్నదా? ఈప్రపంచములోని దేనిమీఁదను నాకు నీమీఁద నున్నదానికంటె నెక్కువ ప్రేమ లేదుసుమా, ఇది నీకు వింతగా తోఁచవచ్చును" అని ప్రతాపరుద్రుఁడనెను. "నీవునామాట నమ్ముదువో లేదోకాని యీప్రపంచములోని దేనిమీఁదను నాకు నీమీఁద నున్నదానికంటె నెక్కువ ప్రేమలేదని నేనును జెప్పఁగలను. నేనుజెప్పినది యసత్యముకాదు. నేనులేనిదియొప్పుకొనను; ఉన్నదిలేదనను, నామఱఁదలినిగూర్చి నాకు విచారముగానున్నది" అని భానుమతి బదులుచెప్పెను. "నేనుధరించిన యీఖడ్గముతోడు! నామీఁద నీకనురాగముకలిగినట్లే నాకును నీమీఁద గాఢానురాగము కలిగియున్నది. ఇఁక నీసేవకుని కేమిపని

నియమించెదవో నియమింపుము.'' అని ప్రతాపరుద్రుఁడు వచించెను. "విక్రమబాహుని వధింపుము'' అని భానుమతి విధించెను. ప్రతాపరుద్రుఁడు విక్రమ బాహునియెడల మిక్కిలి స్నేహము గలవాఁడగుటచేతను, అతఁడేదో భ్రాంతిచేత నట్లుచేసియుండునని నమ్మినవాఁడగుటచేతను, "ఈప్రపంచమంతయు నాకు లభించినను నేనాపని చేయను'' అని చెప్పెను. "నామఱఁదలి కట్లుపాపముకట్టితిరస్కారము జూపి ద్రోహముచేసిన యీవిక్రమబాహుఁడు వధ్యుఁడు కాఁడా? ఓహో! నేనేపురుషుఁడనైతినా?'' అని యూరకుండెను. "ఓభానుమతీ! నామాట విను'' అని యతఁడేమో చెప్పవచ్చెను. భానుమతి యతనిమాట కడ్డమువచ్చి "విక్రమబాహునిపక్షమునఁ జెప్పెడుమాట యేదియు నేను వినను. నామఱఁదలు కిటికీలోనుండి పరపురుషునితో మాటాడిన దఁట! ఇది యెంతమాట! ఆ ఖలునిమూలమున నిష్కారణముగా నిరపరాధిని యైనసుశీల దుర్భాషలకు లోనయినది ; అపఖ్యాతిపాలైనది ; చెడిపోయినది. విక్రమబాహుని నిమిత్తమయినను నే నిప్పుడు పురుషుఁడ నైతినా? లేదా నానిమిత్తమయి పౌరుషము చూపఁగలమగవాఁడు నాకిచ్చట మిత్రుఁడయ్యెనా ? కాఁడు. మగతనమంతయు వట్టితేనెమాటలలోను స్తుతిపాఠములలోను కరఁగిపోవుచున్నది. కోరికలవలన నే నిప్పుడు పురుషుఁడను కాఁజాలను. కాఁబట్టి నే నిఁక నాఁడుదాననై యుండి శోకములో మునిఁగి చావవలసినదే'' అని భానుమతి తనమఱఁదలిపగ తీర్చుకొనుటకయి పౌరుషమెక్కించెడు మాటలతో నాతనిని పురికొల్పసాగెను. "ఓభానుమతీ! నీవు దొడ్డదానవు. కొంచెము శాంతి పొందుము. ఇదిగో నీమీఁద నాకు ప్రేమగలదని నీచేతిలోచేయి వేసెదను.'' అని ప్రతాపరుద్రుఁడనెను. నిజముగా నే నీకు నామీఁద ప్రేమయున్నపక్షమున ప్రమాణముచేయు

టకుఁగాక నీచేతిని వేఱుపనికుపయోగింపుము'' అని యామె మాఱు పలికెను. 'నీమనఃపూర్తిగా నీవు విక్రమబాహుఁడిందుమతికపకారము చేసినాఁడనియే తలఁచుచున్నావా?' అని ప్రతాపరుద్రుఁడడిగెను. 'నామనఃపూర్తిగా ముమ్మాటికిని నేనాలాగుననే తలఁచుచున్నాను' అని భానుమతి యుత్తరమిచ్చెను.'ఇఁకచాలును ఇదిగో నేను కృతప్రతిజ్ఞుఁడ నయినాను. ఇప్పుడే పోయి నేను విక్రమబాహుని పోరాటమునకుఁ బిలుచుచున్నాను. నీచేయి యొక్కసారి ముద్దుపెట్టుకొని వెడలిపోయి, కృపాణధారణప్రశస్త మయినయీహస్తముతో నాతనికి బుద్ధి కఱపెదను. నేను చెప్పినదందయుఁ జేసితీఱెడువాఁడ నని భావింపుము. నీవిఁక హాయిగాఁబోయి నీమఱఁదలి నోదార్చుము' అని ప్రతాపరుద్రుఁడు వీరాలాపములు పలికెను.

ఈప్రకారముగా నిచ్చట భానుమతి ప్రతాపరుద్రునితో బలముగా వాదించి తన రోషభాషణములతో నాతనికి శౌర్యావేశము పుట్టించి యిందుమతిపక్షమునఁ బోయి ప్రియమిత్రుఁడయిన విక్రమబాహునితోఁ బోరాడుట కాతనిని డీకొల్పుచుండఁగా, అచ్చట వజ్రసేనుఁడు విజయవర్మవిక్రమబాహులయొద్దకుఁ బోయి పరాభవదుఃఖము చేత దనకూఁతురు ప్రాణములువిడిచినదని చెప్పి తనబిడ్డయెడలఁ జేసినఁ యపచారమునకుఁగాఁ దనఖడ్గమున కుత్తరము చెప్పవలసినదని వారిని యుద్ధమునకుఁ బిలుచుచుండెను. కాని వా రాతనిముసలితనమునుశోకమును విచారించి యాతనియందుగౌరవముచూపి 'అయ్యా! ఈవార్ధకదశలో మీరు మాతో కయ్యము పెట్టుకొనకుఁడు' అని వారించుచుండిరి. ఈసమయమునందే ప్రతాపరుద్రుఁడుకూడ నక్కడకుఁబోయి ఖడ్గముదూసికొని నీ విందుమతికిఁ జేసినమహాపరాధమునకై యీఖడ్గమునకుత్తరవాదము చెల్లింపవలసియున్నదని విక్రమబాహుని తనతో

ద్వంద్వయుద్ధమునకుఁ బిలిచెను. "భానుమతి వీరావేశము తనకెక్కించి యీతని నీపనికిఁ బంపినది" అని విక్రమబాహుఁడును విజయవర్మయు దమలోఁ దా మనుకొనిరి. ద్వంద్వయుద్ధమునఁ గలిగెడియసందిగ్ధమైన పరీక్షకంటె నామెనిర్దోషత్వమును స్థాపింపఁగల ప్రబలతరమైన నిదర్శనము నాక్షణమం దీశ్వరుఁ డనుగ్రహింపక యుండినయెడల, ప్రతాపరుద్రునియొక్క యుద్ధాహ్వానము నంగీకరించిన విక్రమబాహున కాతనితో ఘోరయుద్ధము జరిగియుండును.

విజయవర్మయు విక్రమబాహుఁడును ప్రతాపరుద్రునియొక్క యుద్ధాహ్వానమును గూర్చి చెప్పుకొనుట ముగింపకమునుపే దండవిధాయకుఁ డొకఁడు వక్రబుద్ధిని బంధించి తెచ్చి యపరాధినిగా రాజయిన విజయవర్మముందుఁ బెట్టెను. అరిష్టవర్మచేతఁ దా నాదారుణకర్మము నందునియోగింపఁబడినవార్తను వక్రబుద్ధి తనమిత్రులతోఁ జెప్పుచుండఁగా దైవికముగా నొకరి చెవిని బడినందున నేరము బయలఁబడెను. విక్రమబాహుఁడు వినుచుండఁగా విజయవర్మయొక్క సన్నిధియందు వక్రబుద్ధి తనలో నారాత్రికిటికిలోనుండి మాటాడినది యిందుమతీవేషమును ధరించి వారి కిందుమతి యను భ్రమపుట్టించిననిపుణిక కాని యిందుమతి కాదని చెప్పి తన నేర మొప్పుకొని, ఉన్న సత్యమంతయుఁ జెప్పివేసెను. ఆమాటలతోనే వారికిందుమతియొక్క నిరపరాధత తేటపడి యావఱకువారిమనసులోనున్న యనుమానమంతయు నివారణమయ్యెను. ఇంకనుసంశయలేశ మేమూలనైనను వారిహృదయములలో నించుక దాఁగియున్నయెడల, అదియును తనదౌష్ట్యము వెల్లడియగుటచే నన్నగారికోపమునకు వెఱచి యాకస్మికముగా కళ్యాణనగరమును విడిచిపోయిన యరిష్టవర్మయొక్క పలాయనవార్త వలన నిర్మూల మయ్యెను.

ఇందుమతిమీఁద తాను నిర్హేతుకముగా నిందమోపితినని తెలిసికొన్నప్పుడు విక్రమబాహుఁడు తన క్రూరవాక్యములవలననే యామె మృతినొందినదని యెంచుకొని మనస్సులో నింతంతనరాని పరితాపము నొందెను. అప్పు డామెగుణవిశేషము లన్నియు తలఁపునకు వచ్చి మొట్టమొదట నాతఁడు మోహించినట్టిరూపముతో నాయబలయొక్క సుందరవిగ్రహ మాతనికన్నులకుఁ గట్టినట్లగపడెను. 'నీవిప్పుడు విన్న మాటలు నీమనస్సునకు శూలములవలె నాటుకొనలేదా ?'' అని విజయవర్మ యడుగఁగా, 'వక్రబుద్ధి నిజకథ చెప్పుచున్నప్పుడాతనిమాటలొక్కొక్కటియే విషశరప్రయోగమువలె నాహృదయమునఁ బ్రవేశించి ప్రత్యవయవమును నొప్పించి యంతకంతకు మర్మచ్ఛేదము చేయుచున్నవి' అని యాతఁ డుత్తరముచెప్పెను. పశ్చాత్తప్తుఁడయి వేఁగుచున్న విక్రమబాహుఁ డప్పుడు వజ్రసేనునిపాదముల మీఁదబడి 'నిర్దోషురాలయిన నీకొమార్తెమీఁద నిష్కారణముగా దోషారోపణముచేసిన తప్పుమన్నింపు' మని వేఁడుకొని, తననూతననవధువుపైలేనిదోషమును నమ్మిన పాపమునకు శిక్షగాఁ దనకిప్పుడేమిప్రాయశ్చిత్తము విధించినను దనప్రియురాలినిమిత్తమొసహించి దానికిలోఁబడెదనని చెప్పెను. రూపమునం దిందుమతిని బోలినట్టియు నిప్పుడు తనకుత్తరాధికారిణిగా నేర్పడినట్టియుఁ దనస్వీకృతపుత్రిక నొకదానిని మఱునాఁటియుదయముననే పెండ్లియాడ వలయునని వజ్రసేనుఁడతనికిఁ బాపపరిహారార్థముగాఁ బ్రాయశ్చిత్తమును విధించెను. తన్ను వివాహమాడుమన్న కన్యయెట్టిదో యెఱుఁగనివాఁ డయినను విక్రమబాహుఁ డాడినమాట తప్పనివాఁడయినందునఁ దానాకన్య కుబ్జయైనను దప్పక పాణిగ్రహణము చేసికొనెదనని వాగ్దానముచేసెను. అతనిస్వాంతమంతయు దురంతచింతాక్రాంతమయి వేఁగుచున్నందున నిప్పులలోఁ

బొరలించినట్లు బాధపడుచు నిద్రపట్టక లేచిపోయి యాతఁ డారాత్రి యంతయుఁ దనప్రియురాలికయి వజ్రసేనుఁడు కట్టించినసమాధియొద్దకు బోయి కన్నీటితో దానినభిషేకించుచు విలపించుచు నిమిష మొక్క మహాయుగమువలె నక్కడఁ గడపెను.

మఱునాఁటి ప్రాతఃకాలమున నతఁడు తనమిత్రుఁడైన విజయవర్మతోడఁగూడ దేవాలయమునకుఁ బోవునప్పటికే పురోహితుఁడును వజ్రసేనుఁడును మేనకోడలును రెండవవివాహమును నడపుటకై యచ్చటఁ గూడియుండిరి. అప్పుడు వజ్రసేనుఁడు వాగ్దత్తయైన క్రొత్త పెండ్లికూఁతును దెచ్చి విక్రమబాహునియెదుట నిలిపెను. విక్రమబాహునకు మొగము కనఁబడకుండునట్లుగా నావధు వప్పుడు మేలిముసుఁగు వేసికొనియుండెను. "ఓసుందరీ! పుణ్యాత్ముఁడైనయీపురోహితునిసమ్ముఖమందు నీహస్తము నాచేతికిమ్ము; నీకు నన్నువరింప నిష్టమున్నచో నీపాణిగ్రహణము చేసి యిదిగో నీభర్తనగుచున్నాను" అని తెరలోనున్నయువతినిగూర్చి విక్రమబాహుఁడుపలికెను. "వెనుక నేను బ్రతికియున్నప్పుడే నేను నీప్రథమభార్యను" అని ప్రచ్ఛన్నురాలైన యాయువతి పలికి, మొగమునుండి మేలిముసుఁగు తీసివేసి యీావలకు భ్రమగొల్పినరీతిగా వజ్రసేనుని పెంపుడుకూఁతురుగాక కన్నకూఁతురైన వెనుకటియిందుమతియే మరలనయ్యెను. ఇందుమతి మృతినొందిన దనుకొనుచుండిన విక్రమబాహున కీయింద్రజాలమద్భుతప్రమోదజనక మయినందునఁ గొంతసేపతఁడుసంతోషపరవశత్వములో తనకన్నులనేతాను నమ్మలేకపోయెను. విక్రమబాహునివలెనేయద్భుతరసాక్రాంతుఁడయియున్న విజయవర్మ సంతోషమునుపట్టఁజాలక "ఇది మృతినొందిన యిందుమతిరూపము కాదా ?' అని యాశ్చర్యపడసాగెను. అప్పుడు వజ్రసేనుఁ డాతనినిజూచి 'ఓరాజా! తనమీఁదియప

వాదము జీవించి యున్నంతవఱకును మృతురా లయియుండి, ఆయప వాదము చావఁగానే యిందుమతి పునర్జీవితురా లైనది' అనెను. ఈయద్భుతకథ యంతయు వివాహ మయినతరువాత సావకాశముగా వారికి విప్పిచెప్పెద నని వాగ్దానముచేసి పురోహితుఁడువివాహ తంత్రమును నడపుచుండఁగా, ప్రతాపరుద్రుఁడువచ్చి యీసమయము నందే తనకును భానుమతికిని గూడ వివాహము చేయవలసిన దని కోరెను. దాంపత్యమునకు భానుమతి కొంచెము సందేహించుచున్నట్లు కనఁబడగాఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు నీగుట్టంతయు నిందుమతి వలన నెఱిఁగినాఁడనని యామెకుఁ దనమీఁదఁ గలమోహాతిశయమునుగూర్చి చెప్ప మొదలుపెట్టినపుడు వా రావిచిత్రనాటకప్రయోగము నంతను బయటఁబెట్టిరి. ఒండొరులమీఁద నెన్నఁడును లేనిప్రేమ మున్నట్టు చెప్పఁగా నమ్మి యిద్దఱును మోసపోవుటయు, అసత్యమయినవినోదక్రీడయొక్క ప్రభావమువలననే తా మిరువురును సత్యమయినయన్యోన్యానురాగము పొందినవా రగుటయు, వా రప్పుడు కనిపెట్టిరి. మోసపుతంత్రముచేతఁ గూర్పఁబడిన వారిపరస్పరప్రణయపాశము వారిహృదయముల నినుపగొలుసువలె దృఢముగా బంధించి యిప్పుడీస్పష్టీకరణశాతహేతికిని దుశ్ఛేద్య మయ్యెను. ప్రతాపరుద్రుఁడు తా నామెను పరిణయ మయ్యెదనని చెప్పినందునఁ దన్నుగూర్చి లోక మేమనుకొనునో యనుచింత యావంతయుఁ బొందక యితరులపరిహాసమును లెక్కగొనకుండుటకు నిశ్చయించుకొనెను. అందుచేత నతఁడు ముందు తమ్మితరులు చేయఁబోయెడుపరిహాసమునకుఁ దానే యిప్పు డుపక్రమించి నవ్వుచు "ఓ ప్రాణేశ్వరీ! నీవు నామీఁదవలపుచేతఁ బ్రాణములు విడుచుచున్నా వని విని నీమీఁది జాలిచేతనే నిశ్చయముగా నిన్నిప్పుడు వరించుచున్నాను సుమా!"

అని నవ్వెను. "ఓ ప్రాణేశ్వరా! నామీఁదిప్రేమచేత నీవు కృశించి ప్రాణత్యాగము చేసికొనఁబోవుచున్నా వన్నవార్త విని నీప్రాణములను కాపాడుటకొరకే నేనును లోఁబడినాను సుమా!" అని భానుమతి ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఈ ప్రకారముగా మనస్సమాధానముచేసికొని యీపిచ్చిదంపతు లితరేతరప్రియు లయినందున నిందుమతీ విక్రమబాహులవివాహానంతరమున వారివివాహముకూడ యథావిధిగా జరపఁబడెను. ఈసంక్షోభమున కంతకును కారకుఁ డయిన యరిష్టవర్మ కల్యాణపురమును విడిచి పాఱిపోవుచుండఁగాఁ ద్రోవలో బట్టుకోఁబడి యీసమయమునందే యిక్కడకుఁ దీసికొని రాఁబడెను. కుతంత్రమువలన తాను భంగము చేయఁదలఁచుకొన్న యీవివాహమహోత్సవము కన్నులలో నిసుక పోసినట్లుగాఁ దనకన్నులయెదుటనే మహావైభవముతో జరగినందున, అసూయాపరుడయి యాశాభంగము నొంది సగము చచ్చియున్నయరిష్టవర్మకా పెండ్లి వేడుకలును విందులును సంతోషమునుజూచి పరితపించుటకంటె నెక్కువశిక్ష వేఱొకట్టి యప్పు డక్కఱ లేకపోయెను.

సంపూర్ణము.

బాస్స ముద్రాక్షరశాల, రాజమహేంద్రవరము—1950.